

SĂ NE AMINTIM DE...

NEPOTUL LUI RAMEAU de Denis Diderot

Valentin Silvestru*: Stimate regizor David Esrig, și prețuite scenograf Ion Popescu-Udriște, vă rog să contribuiți la ducerea mai departe, cum se spune, a istoriei spectacolului dumneavoastră remarcabil pe care încercăm s-o schițăm în astă-seară, alternând fragmentele filmate cu discuția pe viu asupra fenomenului de care iau cunoștință spectatorii. Cum ai reușit, sau cum ați reușit, echipa care ați lucrat, ca să realizați un text de teatru?

David Esrig: Structura dialogului lui Diderot – și asta m-a făcut să îndrăznesc această experiență – este extrem de dramatică. Nici o clipă dialogul nu este descriptiv, deși abundă în descripții. Pentru că fiecare lucru care este invocat este invocat pe fondul unui conflict lăuntric de o nemaipomenită forță și o teribilă tensiune. [...] Este un dialog filosofic trăit la cea mai înaltă temperatură. Ideile nu sunt argumente intelectuale, ci argumente vitale. Asta este și forța neobișnuită a acestui text. Filosofia aici este viață, este existență.

Valentin Silvestru: Totuși, date fiind dimensiunile operei originale, înțeleg că a trebuit să renunțați la o mare parte din text.

David Esrig: Fără îndoială. A fost important să găsim criteriul. Criteriul de selecție a textului s-a bazat pe faptul că nepotul lui Rameau, în fața întâmplării triste de a fi dat afară din casa unde trăia comod ca parazit, bârfitor, codoș și așa mai departe...

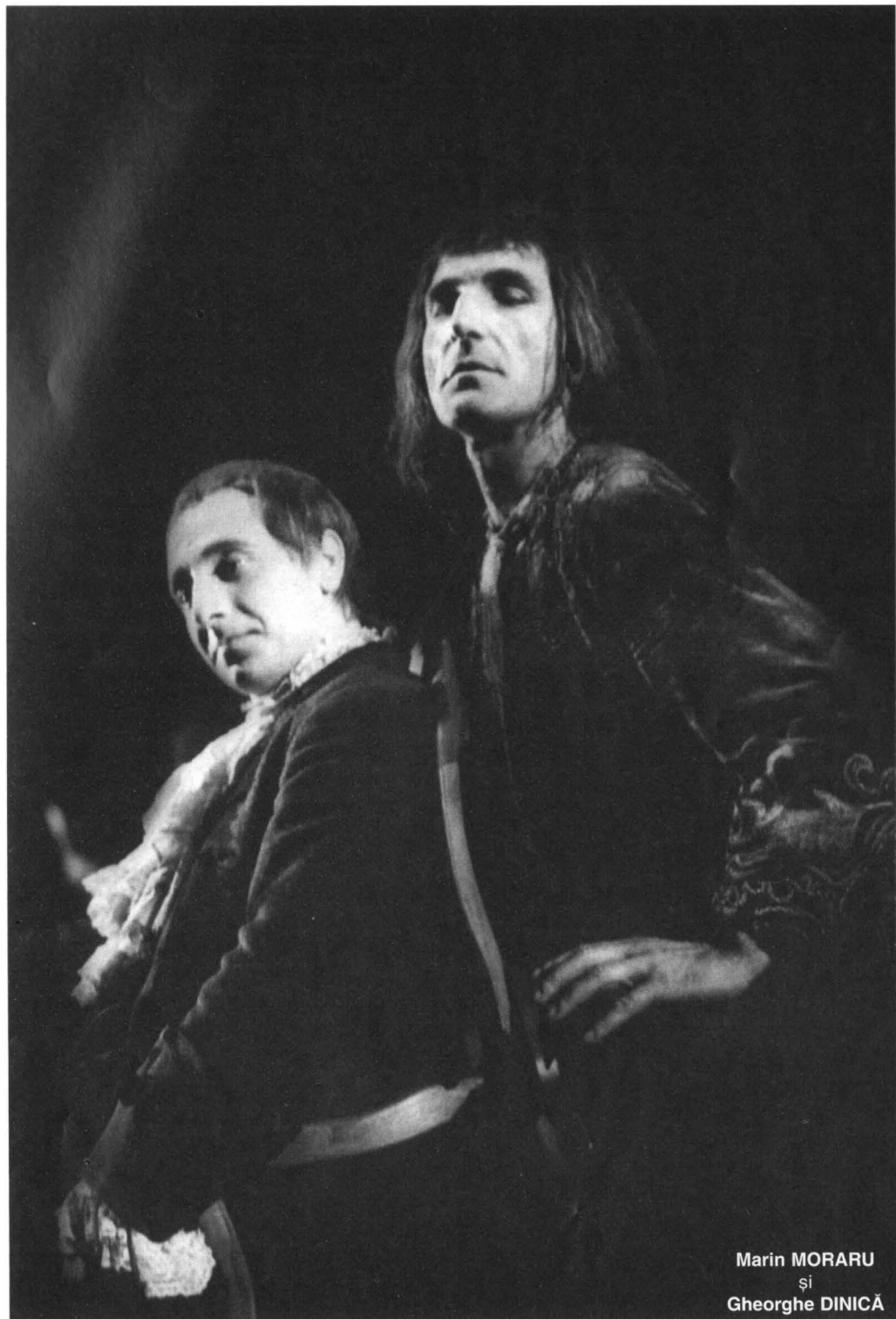
Valentin Silvestru: Casa lui Bertain... care a existat și realmente.

David Esrig: Bineînțeles. A fost unul dintre marii financiari ai Franței. [...] Deci, fiind dat afară din această casă unde ducea deja o viață foarte comodă, trebuind să înțeleagă cu ce a greșit, e nevoit, din cauza vitalității extraordinare a gândirii lui, acest personaj straniu, să se confrunte cu toate datele existenței. El trebuie să înțeleagă mecanismul social, el trebuie să înțeleagă mentalitatea oamenilor. Ca să revin la operațiunea pe care poetul Gellu Naum a făcut-o aici, aș putea s-o denumesc o transformare subcutanee a textului. Fără să piardă nimic din structura foarte complexă a unui text filosofic. Fără să altereze complexitatea cu care se exprimă personajele. Care, dacă ar fi fost răpită, devenea alt text decât al lui Diderot. [...] Gellu Naum a mânuit cu o extraordinară înțelegere literară cuvintele, transformând un text care era menit să fie citit într-unul care poate fi înțeles fiind auzit. Operațiune de o extremă subtilitate și delicatețe.

Valentin Silvestru: Plec de la text împreună cu bunăvoința dumneavoastră și întreb când și cum s-a cristalizat imaginea spectacolului, în care fază a procesului de elaborare?

Ion Popescu-Udriște: De la început, în ce privește decorul, am renunțat la a face o reconstituire, pe care o indica textul, a cafenelei Régeance. Era simplu, neinteresant pentru noi astăzi și ne-am gândit că un dispozitiv scenic care să traducă, să descifreze și

* Discuție realizată de Valentin Silvestru cu regizorul David Esrig, scenograful Ion Popescu-Udriște și actorii Marin Moraru și Gheorghe Dinică. Emisiune din 1970 la Televiziunea Română.

Marin MORARU
și
Gheorghe DINICĂ

să comenteze pentru spectator ideile conținute în text era lucrul cel mai nimerit. Și așa, treptat, treptat, am ajuns la ideea unui dispozitiv, a acestui caleidoscop de oglinzi – de fapt sunt opt oglinzi mari, pivotante, de 3 metri pe 2 – și aparatura electrică necesară, care și asta a trebuit pusă într-un anumit unghi, dirijată într-un anumit fel, lucruri care au venit mai pe urmă, adică în decursul muncii noastre. Însă de la început știam că spectacolul se va desfășura într-un dispozitiv de oglinzi. Cum va fi el, ce sarcini i se dau, ce vom cere de la el, asta am rezolvat mai târziu.

Valentin Silvestru: Îmi închipui că în viziunea regizoral-scenografică au intervenit trei momente care cereau cu deosebire unitatea dumneavoastră de vederi. Este, dacă înțeleg bine, momentul plastic al mișcării, care e foarte caracteristic spectacolelor semnate de regizorul Esrig, de scenograful Udriște și colaboratorii lor, actori foarte apropiați, Marin Moraru, Dinică și alții; apoi, momentul de plastică propriu-zisă, care reprezintă ambianța, decorul, recuzita, costumele; și momentul special în cazul acestui spectacol de plastică realizat prin efecte optice și prin efecte luminoase, care aici joacă un rol aproape decisiv, cel puțin într-o bună parte a spectacolului. Este un element de continuitate și faptul că v-ați bizuit în distribuție pe actori cu care ați mai lucrat?

David Esrig: Cred că anarhismul profund al personajului *Nepotul lui Rameau* își găsea greu un interpret mai exact, mai bun, bogat decât Dinică. După cum liniștea care ajunge până la a fi torturantă pentru *Nepotul lui Rameau*, a lui Diderot, această liniște care macină în formidabila lui încordare intelectuală totul, își găsea greu un interpret mai exact decât neliniștitul Marin Moraru. Cred că liniștea lui Diderot nu e o formă de calm, e o formă specială a unei naturi deosebit de active. Și, peste toate astea, seamănă foarte bine.

Valentin Silvestru: Aici chiar vroiam să întreb dacă ați mizat într-adevăr pe asemănarea fizică, fiindcă am observat, că s-a urmărit o mască oarecum asemănătoare. Și în costum am avut impresia că, deși sunt asemănătoare, există o tușă de maliție din partea dumneavoastră la costumul *Nepotului*.

Ion Popescu-Udriște: În ambele cazuri, adică și în al *Nepotului lui Rameau* și al *filosofului Diderot*, am păstrat costumul de epocă, gândind că este emoționant pentru noi, astăzi, să vedem două personaje îmbrăcate în costum de epocă, ce dezbat niște lucruri atât de actuale. [...]

Valentin Silvestru: Pentru dumneata, iubite și prețuite Gheorghe Dinică, cu ce a început istoria frumosului rol pe care îl joci în *Nepotul lui Rameau*?

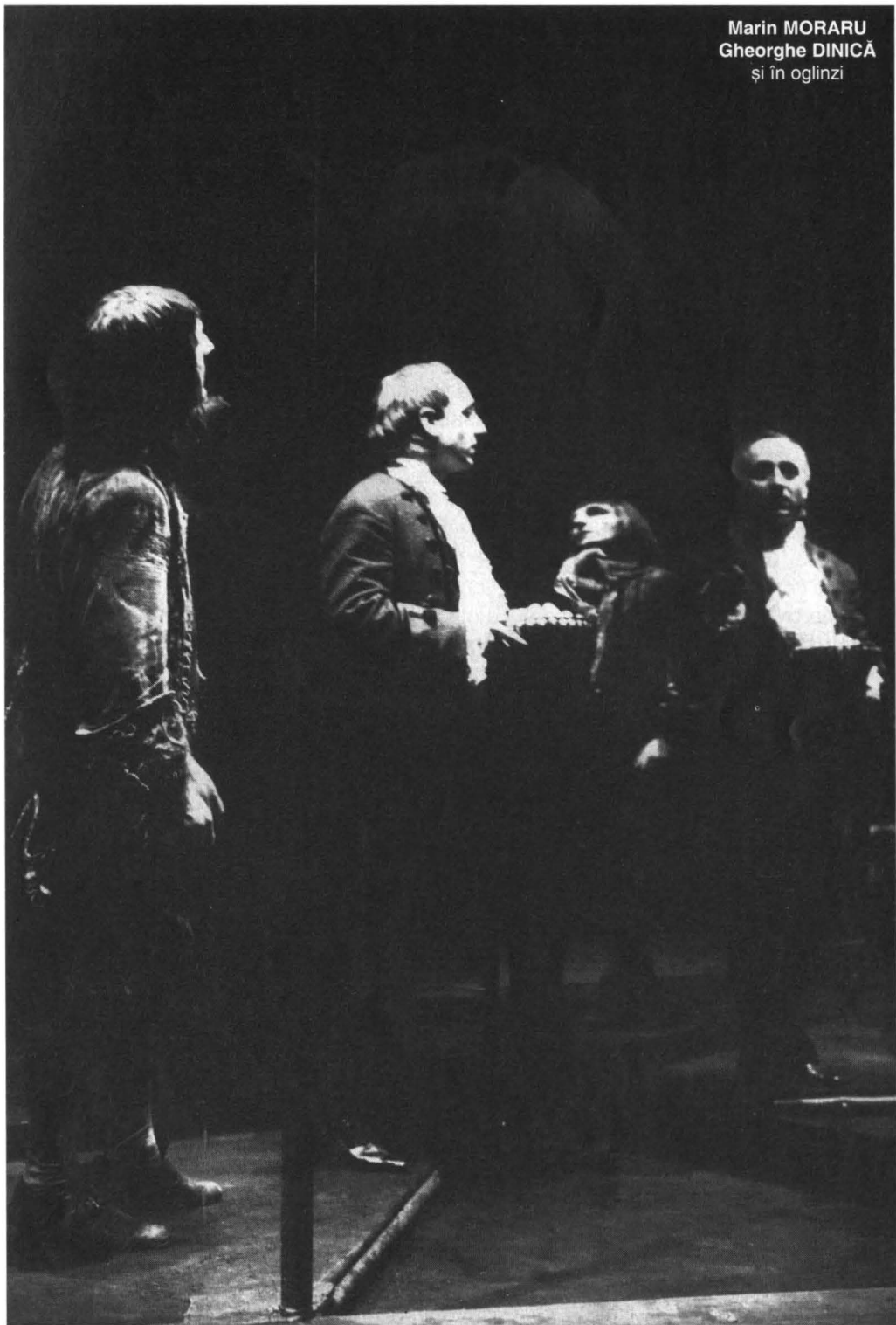
Gheorghe Dinică: Asta ține de o perioadă foarte lungă și cu precizie foarte greu de spus, dar, ca un detaliu, îmi amintesc că în urmă cu câțiva ani, când am luat legătura cu textul, am făcut cunoștință cu el, acasă la poetul Gellu Naum, chiar am făcut o lectură în joacă a textului, și că de atunci se știa, într-un fel, și în bine, că am să joc acest personaj.

Valentin Silvestru: Și care a fost ideea dominantă a îndelungatului proces de elaborare a rolului?

Gheorghe Dinică: Cred că este o întrebare foarte nuanțată și la un înalt nivel filosofic asupra a ceea ce este normal și anormal în relațiile omului cu viața, cu societatea.

Valentin Silvestru: O veche tradiție actoricească cere ca pe scena de teatru să se evite oglinzile adevărate, pe superstiții sau, dacă vreți, pe adevărul, eu știu, justificat psihologic, că, văzându-se în oglindă, actorul este fascinat de propria sa imagine și uită contextul în care se află. Aici ați avut de-a face cu opt oglinzi foarte mari și mă întreb dacă nu cumva această dificultate atât de tradițională a actorului față cu oglinda, în teatru, nu v-a creat dumneavoastră niște impedimente foarte aspre.

Marin MORARU
Gheorghe DINICĂ
și în oglinzi

Gheorghe Dinică: Este foarte adevărat că acest cadru este neobișnuit pentru experiența unui actor în scenă. De obicei, oglinda în viață are cu totul alt rol, omul este tentat imediat să-și controleze aspectul fizic.

Valentin Silvestru: Văzând a opta sau a zecea oară, cred, spectacolul, mi-am pus problema că în calitate de *Rameau*, de personaj, dumneavoastră trebuie să cochetăți în fața oglinzii, ceea ce și faceți adeseori cu succes.

Gheorghe Dinică: Da, însă oglinda aicea trebuie să capete pentru noi cu totul și cu totul alt rost, acela de a ne ajuta să dezvăluim multitudinea de stări, de nuanțe interioare ale personajelor și diversele fațete ale problemei.

Valentin Silvestru: A fost nevoie în cursul procesului de creație să vă delimitați de rolurile dumneavoastră anterioare?

Gheorghe Dinică: Am avut prilejul să fac una dintre cele mai uimitoare experiențe. Și nu mă refer numai la mine, dar cred că în activitatea multor actori este ceva cu totul neobișnuit asemenea personaj. Și greutatea nu a fost de a mă elibera de alte personaje, de alte mijloace, ci dificultatea a fost că asemenea text cerea mijloace nebănuite.

Valentin Silvestru: Stimate și prețuite Marin Moraru, vă rog să-mi spuneți, tot în raport cu istoria acestui foarte interesant spectacol, dacă nu ați fost surprins atunci când ați primit oferta de distribuție în rolul *Diderot* din partea regizorului Esrig.

Marin Moraru: Nu numai că am fost surprins, dar am fost și speriat.

Valentin Silvestru: V-a inspirat și pe dumneavoastră, ca și pe regizor, asemănarea fizică cu personajul real? Această similitudine de mască v-a ajutat în creația personajului?

Marin Moraru: Da, de ajutorat, m-a ajutat, deoarece chiar atunci când nu interpretezi un rol istoric cum este *Diderot* asemănarea trebuie să fie perfectă, dar chiar când interpretezi un rol și ajungi la o asemănare fizică cu imaginea interioară pe care ți-o faci despre rol atunci toate problemele se rezolvă mult mai simplu.

Valentin Silvestru: Mi s-a părut, când am urmărit spectacolul la premieră, că el are în aceste două personaje doi poli: un pol să zic așa fierbinte, în existența extrem de zbuciumată a lui *Rameau* și celălalt pol, un pol rece, pe care îl reprezintă personajul interpretat atât de remarcabil de dumneavoastră, între acești doi poli desfășurându-se întreaga problematică politică și filosofică și artistică a spectacolului. A fost și în intenția dumneavoastră să sugerați spectatorului acest contrast de temperatură?

Marin Moraru: Asta reiese din text, nu trebuia să mai sugerăm noi. Noi n-am făcut decât să completăm.

Valentin Silvestru: Spuneți-mi, întâlnirea dumneavoastră cu publicul străin v-a inhibat întrucâtva? Era prima ieșire peste hotare cu acest spectacol.

Gheorghe Dinică: Față de celelalte turnee ale noastre, consider că a fost cel mai dificil pentru noi doi. Pentru că în fața unei săli de spectatori care vorbesc altă limbă, timp de două ore trebuia să-i ținem foarte atenți la noi și să-i intereseze, că altfel noi vorbind, baza fiind textul aici, și vorbind într-o limbă străină lor, puteau să rupă contactul cu noi și... îi spuneam și lui Esrig după spectacol, că am simțit o răspundere neobișnuită în momentul când s-a ridicat cortina și chiar dorința de a... de a fugi. Pentru că nu știam în ce măsură vom duce până la capăt ce ne propuseserăm. Și de-abia după ce am terminat seria spectacolelor am realizat că am trăit o experiență de-a dreptul senzațională.

Valentin Silvestru: Chiar dacă ați avut unele momente de șovăială sau de inhibiție inițiale, se pare că nici publicul italian și cu atât mai puțin criticii care au scris despre dumneavoastră nu le-au observat. În orice caz, în spectacol, datorită măiestriei dumneavoastră deosebite, niciodată nu se pot observa asemenea șovăieli. [...]